INTERAKTIV METODLARNING PEDAGOGIK MOHIYATI VA TASNIFI

Raximov Kazimjon Raupovich
FDU pedagogika, psixologiyava san’atshunoslik fakulteti
musiqiy ta’lim va madaniyat kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya
Ushbu maqolada interaktiv metodlarning pedagogik mohiyati, ta’lim jarayonidagi o‘rni hamda ularning asosiy tasnifi yoritilgan. Interaktiv metodlar o‘quvchilarning faolligi, mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish vositasi sifatida tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: *interaktiv metod, pedagogik texnologiya, faol ta’lim, hamkorlik, muammoli ta’lim, o‘quvchi faolligi, innovatsion yondashuv.*

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchini tayyor bilimlarni qabul qiluvchi shaxs sifatida emas, balki bilimlarni izlovchi, tahlil qiluvchi va amaliyotda qo‘llay oluvchi faol subyekt sifatida shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan interaktiv metodlar zamonaviy pedagogikaning samarali vositalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Interaktiv metodlar ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchi, shuningdek, o‘quvchilarning o‘zaro faol muloqotini tashkil etishga xizmat qiladi. Bunday metodlar orqali dars jarayoni jonlanadi, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoga yechim topish, o‘z fikrini asoslash va jamoada ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi interaktiv metodlarning pedagogik mohiyatini ochib berish va ularni ilmiy jihatdan tasniflashdan iborat.

Adabiyotlar sharhi: Pedagogik adabiyotlarda interaktiv ta’lim o‘quvchilarni faol ishtirokchi sifatida jalb etuvchi ta’lim shakli sifatida talqin qilinadi. An’anaviy ta’limda asosiy e’tibor o‘qituvchi bayoniga qaratilgan bo‘lsa, interaktiv ta’limda o‘quvchi fikrlaydi, izlanadi, savol beradi, bahslashadi va xulosa chiqaradi.

Vygotskiy ta’lim jarayonida ijtimoiy muloqotning ahamiyatini alohida ta’kidlagan. Uning qarashlariga ko‘ra, bolaning rivojlanishi ko‘p jihatdan kattalar va tengdoshlari bilan hamkorlikdagi faoliyat orqali yuzaga keladi. Dewey esa ta’limni hayotiy tajriba bilan bog‘lash, o‘quvchini amaliy faoliyatga jalb etish zarurligini ilgari surgan. Ushbu yondashuvlar interaktiv metodlarning nazariy asoslarini tashkil etadi.

O‘zbek pedagogikasida ham faol ta’lim, hamkorlikda o‘qitish, muammoli ta’lim va innovatsion metodlardan foydalanish masalalari keng o‘rganilmoqda. Interaktiv metodlar ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarni darsga qiziqtirish va ularning shaxsiy rivojlanishini ta’minlashda muhim o‘rin tutadi.

METODOLOGIYA

Maqolani tayyorlashda ilmiy-nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va tasniflash metodlaridan foydalanildi. Interaktiv metodlarning mazmuni, vazifasi, qo‘llanish sohasi hamda pedagogik samaradorligi tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi mezonlar asos qilib olindi: interaktiv metodlarning ta’lim jarayonidagi vazifasi; o‘quvchi faolligiga ta’siri; hamkorlik va muloqotni rivojlantirish imkoniyati; muammoli vaziyatlarni hal qilishdagi o‘rni; amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishdagi samaradorligi.

NATIJALAR

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv metodlarning pedagogik mohiyati o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziga qo‘yish bilan belgilanadi. Bunda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, tashkil etuvchi va maslahat beruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘ladi.

Interaktiv metodlarning asosiy pedagogik xususiyatlari quyidagilardan iborat:

o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi; mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi; muloqot madaniyatini shakllantiradi; jamoada ishlash ko‘nikmasini kuchaytiradi; o‘quv materialini chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi; ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

Interaktiv metodlarni quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Hamkorlikka asoslangan metodlar

Bu guruhga “Kichik guruhlarda ishlash”, “Juftlikda ishlash”, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert” kabi metodlar kiradi. Ushbu metodlar o‘quvchilarni birgalikda fikrlashga, o‘zaro yordam berishga va umumiy xulosa chiqarishga o‘rgatadi.

2. Muammoli ta’lim metodlari

Muammoli vaziyat yaratish, savol-javob, tahliliy topshiriqlar, keys-stadi kabi metodlar o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Bu metodlar orqali o‘quvchi tayyor javobni emas, balki muammoning yechimini izlaydi.

3. Munozara va bahs metodlari

“Debat”, “Bahs-munozara”, “Press-konferensiya”, “Davra suhbati” metodlari o‘quvchilarda o‘z fikrini erkin bayon qilish, dalillar asosida himoya qilish va boshqalarning fikrini hurmat qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

4. O‘yin texnologiyalariga asoslangan metodlar

Didaktik o‘yinlar, rolli o‘yinlar, sahnalashtirish va musobaqa shaklidagi topshiriqlar o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda o‘yin metodlari ta’lim samaradorligini kuchaytiradi.

5. Loyihaviy ta’lim metodlari

Loyiha tayyorlash, ijodiy ishlar, amaliy topshiriqlar o‘quvchilarda mustaqil izlanish, rejalashtirish va natijani taqdim etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu metodlar nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lash imkonini beradi.

6. Axborot-kommunikatsion texnologiyalarga asoslangan metodlar

Multimedia taqdimotlari, elektron testlar, onlayn platformalar, interaktiv doska va raqamli resurslardan foydalanish o‘quv jarayonini zamonaviy, qiziqarli va samarali qiladi.

Muhokama: Interaktiv metodlarning samaradorligi ularni to‘g‘ri tanlash va maqsadga muvofiq qo‘llashga bog‘liq. Har bir metod dars mavzusi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi va darsning maqsadiga mos bo‘lishi kerak.

Masalan, boshlang‘ich sinflarda o‘yinli metodlar va ko‘rgazmali topshiriqlar samarali bo‘lsa, yuqori sinflarda debat, muammoli savollar, loyiha va keys metodlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Interaktiv metodlarni haddan tashqari ko‘p yoki maqsadsiz qo‘llash esa kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shuning uchun o‘qituvchi metod tanlashda pedagogik maqsad, vaqt, sinf sharoiti va o‘quvchilarning tayyorgarlik darajasini hisobga olishi lozim.

Interaktiv metodlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular o‘quvchilarda faqat bilim emas, balki hayotiy kompetensiyalarni ham shakllantiradi. Jumladan, muloqot qilish, qaror qabul qilish, muammoni hal etish, jamoada ishlash va o‘z fikrini himoya qilish ko‘nikmalari rivojlanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, interaktiv metodlar zamonaviy ta’lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va ta’lim jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi.

Interaktiv metodlarning pedagogik mohiyati o‘quvchini faol ishtirokchi sifatida shakllantirish, ta’lim jarayonida hamkorlik, muloqot va ijodiy fikrlash muhitini yaratishdan iborat. Ularni to‘g‘ri tasniflash va maqsadli qo‘llash o‘qituvchining kasbiy mahoratini oshirish bilan birga, ta’lim sifatining yaxshilanishiga ham xizmat qiladi.

Shunday ekan, interaktiv metodlardan foydalanish har bir pedagogdan puxta tayyorgarlik, ijodkorlik va metodik yondashuvni talab etadi. Mazkur metodlar ta’lim jarayonini faollashtirish, o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlash va zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vygotskiy L.S. *Pedagogik psixologiya*.
2. Dewey J. *Democracy and Education*.
3. Azizxo‘jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*.
4. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. *Pedagogik texnologiya asoslari*.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta’limda innovatsion texnologiyalar*.
6. Saidahmedov N. *Yangi pedagogik texnologiyalar*.
7. Ochilov M. *Yangi pedagogik texnologiyalar*.
8. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni